

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Veldstralaan 4, Spanbroek, gemeente Opmeer
Adviesnummer	21211
Opsteller(s)	S. Veenstra (Archeoloog) & C. Soonius (Senior Archeoloog)
Datum	23-09-2021

Advies	IVO – Overig (Proefsleuvenonderzoek) (kosten initiatiefnemer) - Ter hoogte van het oostelijk gelegen deel van het plangebied met de huidige enkelbestemming Groen. (oranje WA-3 - 500m², op de beleidskaart afb. 4).
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer een PvE te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf.

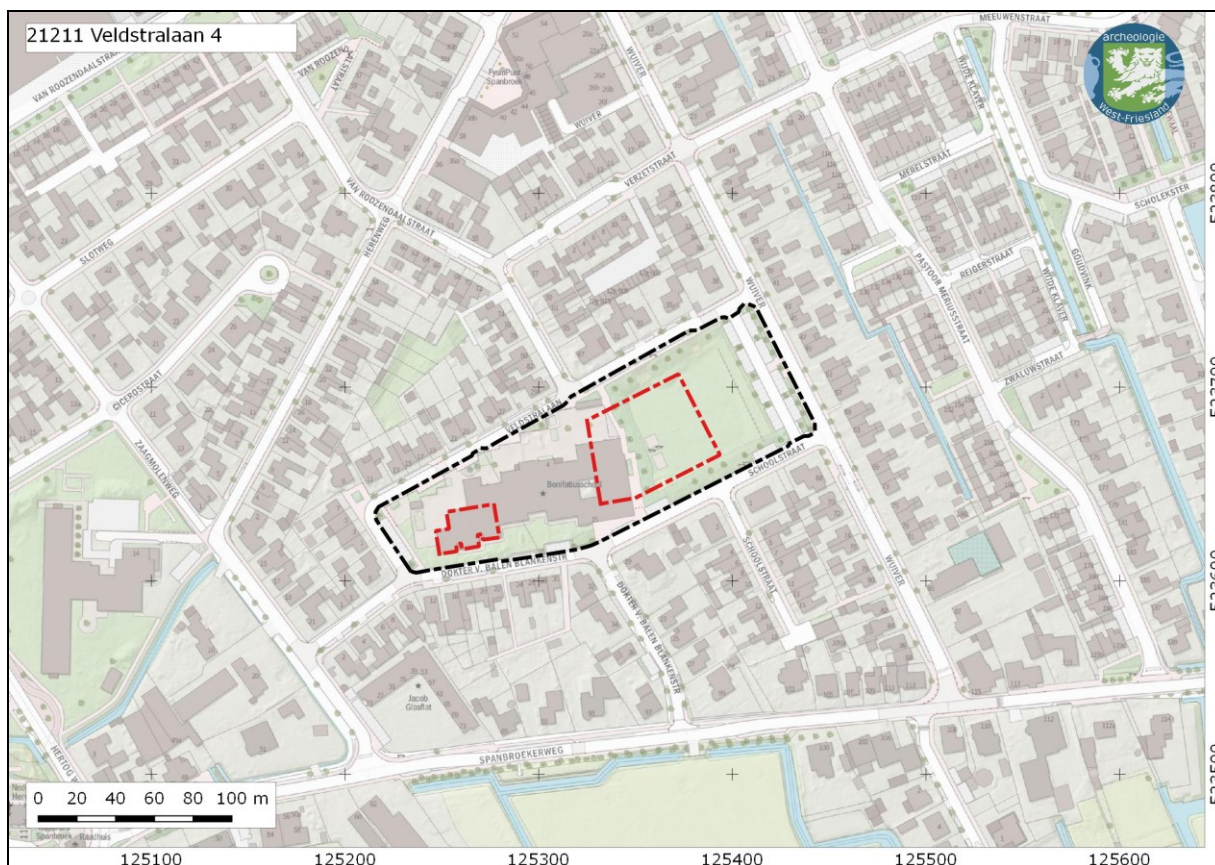
Archeologische Quickscan

1. Inleiding

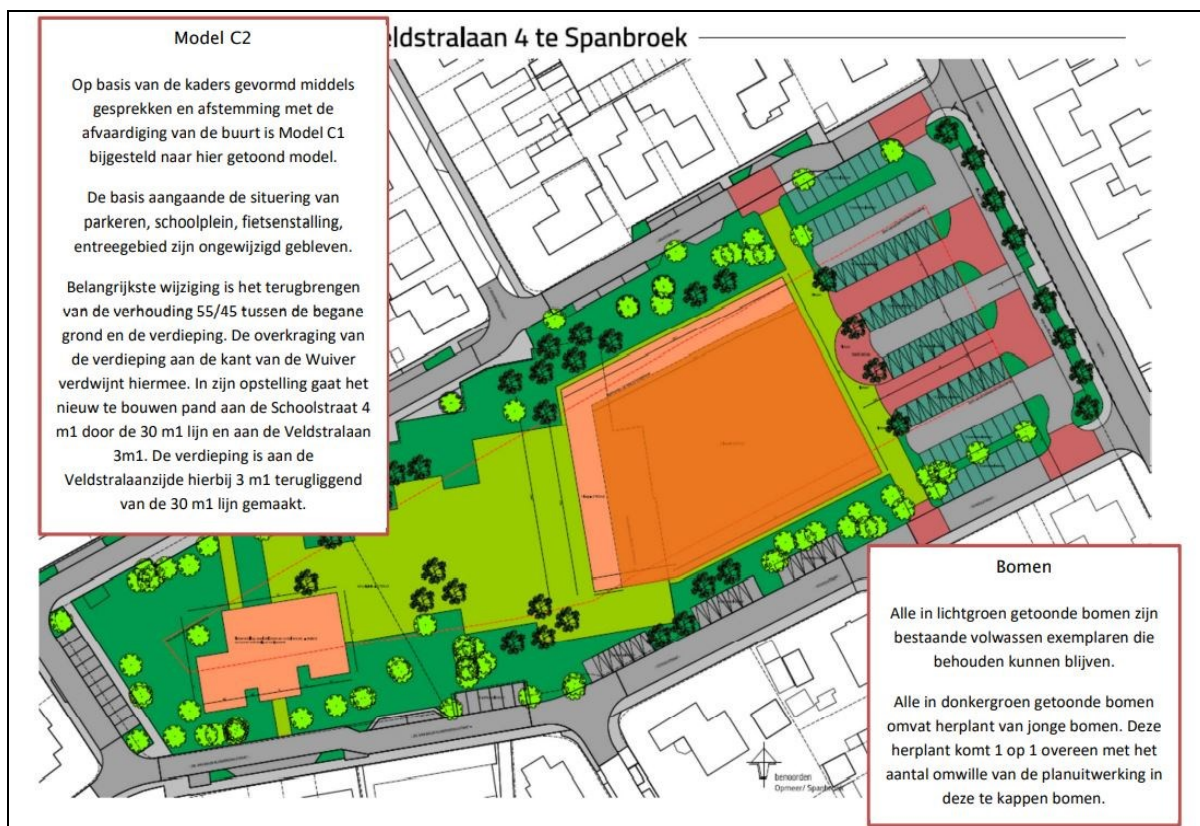
Op verzoek van de gemeente Opmeer (contactpersoon: dhr. Bob Visser) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de herinrichting van het perceel aan de Veldstralaan 4 in Spanbroek (afb. 1), gemeente Opmeer. Het totale plangebied heeft een oppervlak van 14.600 m².

Momenteel staat hier de Bonifatiuschool. Het staat in de planning om de huidige bebouwing binnen het perceel te slopen en hiervoor in de plaats een Integraal Kind Centrum te realiseren (afb. 2). Bij de ingreep zal tevens de omgeving binnen het plangebied geheel heringericht worden. In het oostelijke, nu nog grotendeels onbebouwde, gedeelte van het plangebied wordt een nieuw gebouw geplaatst. Dit gebouw zal in totaal ca. 2.800 m² groot worden. Over de fundering is nog niets bekend, aannemelijk is dat de constructie met een gebruikelijke bodemverstorende fundering op heipalen wordt gebouwd. In het westelijke gedeelte van het plangebied wordt een kleiner gebouw van ca. 545 m² geplaatst.

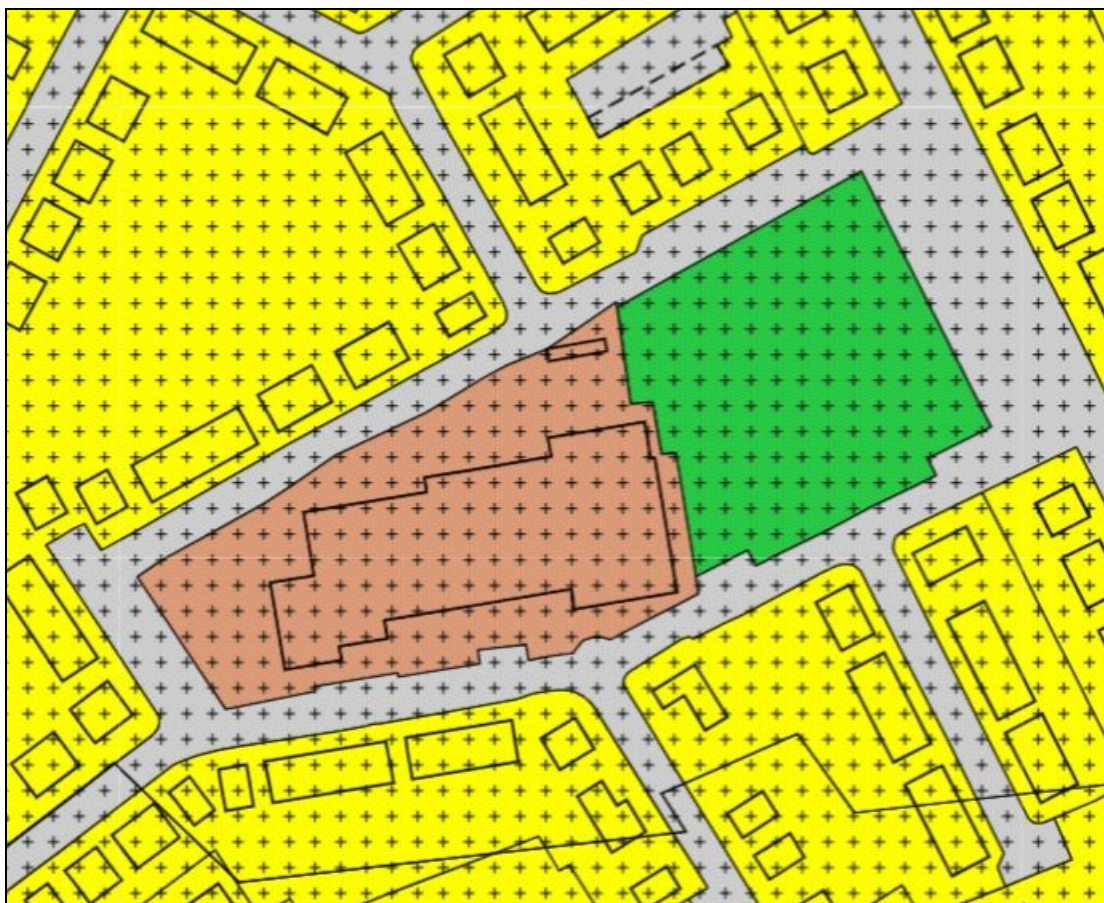
In het vigerende bestemmingsplan 'Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek. Het westelijke deel van het plangebied heeft een bestemming Maatschappelijk, terwijl het oostelijke deel de bestemming Groen heeft (afb. 3)

Afbeelding 1. De ligging van het plangebied (rode stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK).

Afbeelding 2. Overzicht van de geplande ingreep (Schuitemaker 2021).

Afbeelding 3. Overzicht van de bestemmingen binnen het plangebied, met in bruin de enkelbestemming Maatschappelijk – 1 en in groen de enkelbestemming Groen. (bron: ruimtelijkeplannen.nl).

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

Binnen het plangebied geldt het bestemmingsplan 'Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek 2017' (vastgesteld 21-12-2017).¹ Volgens dit bestemmingsplan geldt binnen het plangebied een dubbelbestemming Waarde- Archeologie 4. Dit betekent dat bij plannen groter dan 2.500 m² en dieper dan 40 cm onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie.

In 2010 is door de gemeenteraad van Opmeer de Erfgoedverordening de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart vastgesteld. Deze archeologische kaart is in 2008 vervaardigd door de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland. De beleidsadvieskaart is in 2012 op details gewijzigd. Dit betrof de begrenzing van Rijks- en Provinciaal Monumenten, en het vrijgeven van reeds opgegraven terreinen. De kaart uit 2012 is verwerkt in het vigerende bestemmingsplan.

De tien jaar oude beleidskaart die als basis voor voorgaande bestemmingsplannen heeft gediend, was aan vernieuwing toe. Op basis van de huidige kennis is in 2018 een meer toegespitste beleidskaart opgesteld, waarin de meest recente gegevens zijn verwerkt.² Deze nieuwe beleidskaart dient als leidraad voor nieuwe bestemmingsplannen te worden gehanteerd. Op de beleidskaart is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone. Voor de beleidskaart zijn onder andere bodemkaarten gebruikt om de archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie nader te specificeren. Volgens de beleidskaart ligt het plangebied in een zone met een middelhoge tot hoge verwachting voor de Prehistorie. Hier is

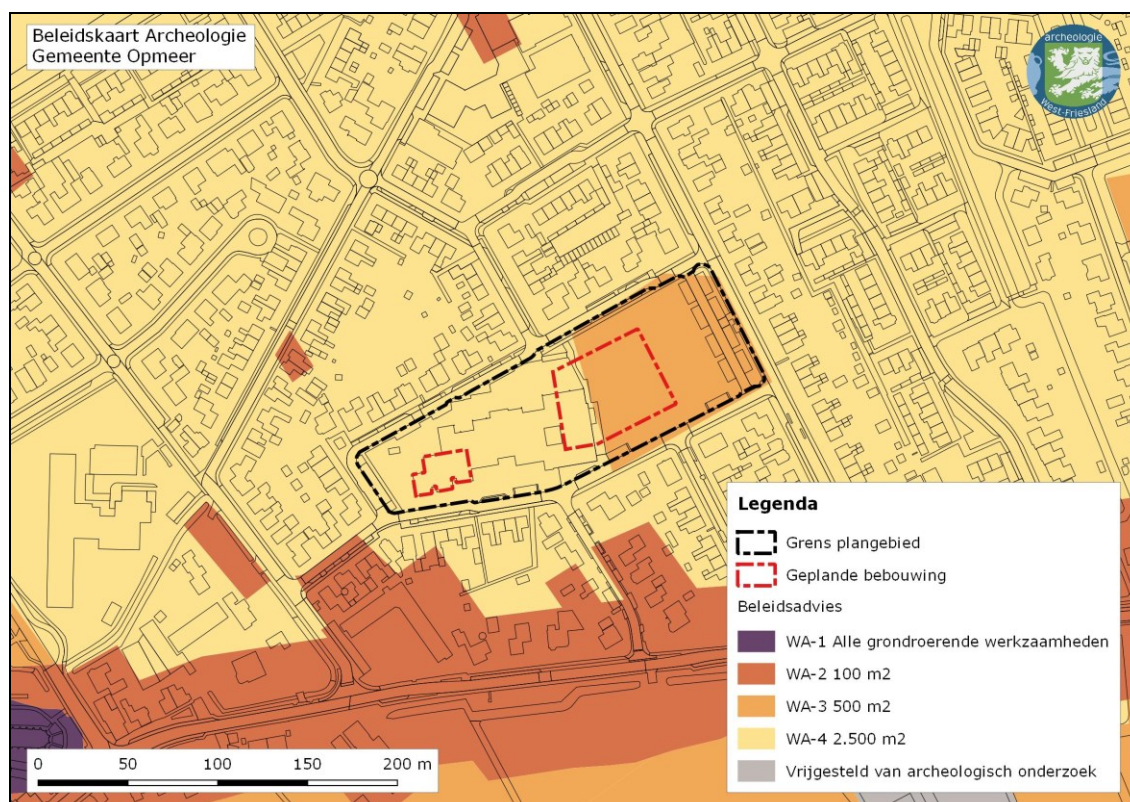
¹ NL.IMRO.0432.BPHHOS2017-VA01.

² Van Leeuwen & Soonius 2018.

een vrijstellingsgrens van 2.500 m² aan verbonden (afb. 4). In het oostelijke gedeelte van het plangebied ligt een gebied waar naar verwachting weinig verstoring van de bodem heeft plaatsgevonden en waar een hoge verwachting voor de Bronstijd geldt. Hier geldt een archeologische vrijstellingsgrens van 500 m². Ten zuiden en ten westen van het plangebied bevinden zich twee terreinen van zeer hoge archeologische waarde (afb. 4b). Het betreft twee nederzettingen uit de Vroege Bronstijd. Het westelijke terrein staat bekend onder CMA-code 19 E-012(monumentnummer 5855) en het zuidelijke terrein onder CMA-code 19 E-002 (monumentnummer 1442).

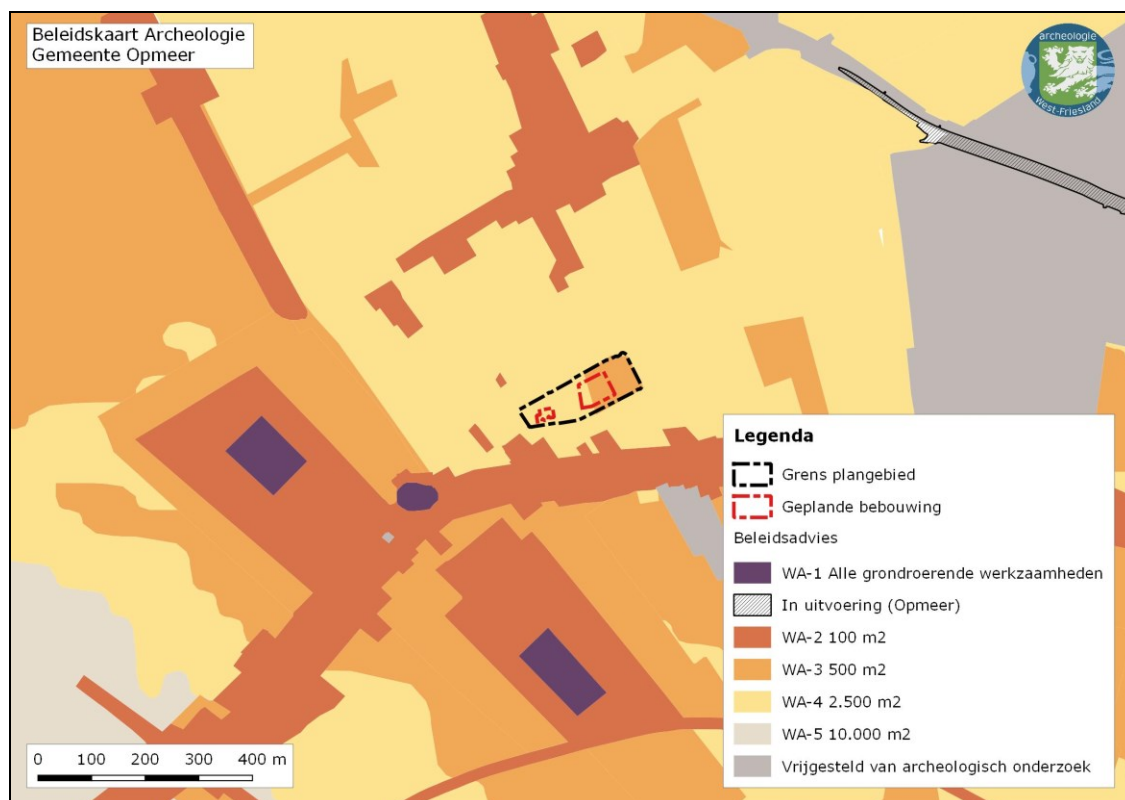
Voor de beleidskaart archeologie 2018 is niet (opnieuw) gekeken naar de vrijstellingsgrenzen van het buitengebied in de gemeente Opmeer. De vrijstellingsgrenzen die aan de zones van hoge, middelhoge en lage trefkans gekoppeld zijn, hebben inmiddels hun vertaling in de bestemmingsplannen gekregen. Over het algemeen zijn de vrijstellingsgrenzen werkbaar. De vrijstellingsgrenzen zijn gebaseerd op het beleid uit 2010 (gefundeerd op de IKAW). Het plangebied heeft een Waarde – Archeologie 4 en voor het oostelijk gelegen gebied een Waarde – Archeologie 3. Deze waarden staan in de toelichting op de beleidsnota Opmeer³ omschreven als:

- Waarde – Archeologie 3: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 500 m² en dieper dan 40 cm. Het betreft de gebieden die volgens de IKAW een hoge trefkans hebben.
- Waarde – Archeologie 4: rekening houden met archeologie bij bodemingrepen vanaf 2.500 m² en dieper dan 40 cm. Het betreft de gebieden die volgens de IKAW een middelhoge trefkans hebben **en** recent bebouwde delen met een hoge trefkans. De trefkans voor recent bebouwde gebieden is naar beneden bijgesteld in verband met de aanwezige bebouwing.

Afbeelding 4a. Het plangebied op een uitsnede van de concept-beleidskaart archeologie van de gemeente Opmeer.

³ Van Leeuwen & Soonius 2018, 19.

Afbeelding 4b. Het plangebied op een uitgezoomde uitsnede van de concept-beleidskaart archeologie van de gemeente Opmeer. De paarse rechthoeken betreffen nederzettingen uit de Vroege Bronstijd van zeer hoge archeologisch waarde.

3. Cultuurhistorische achtergrond

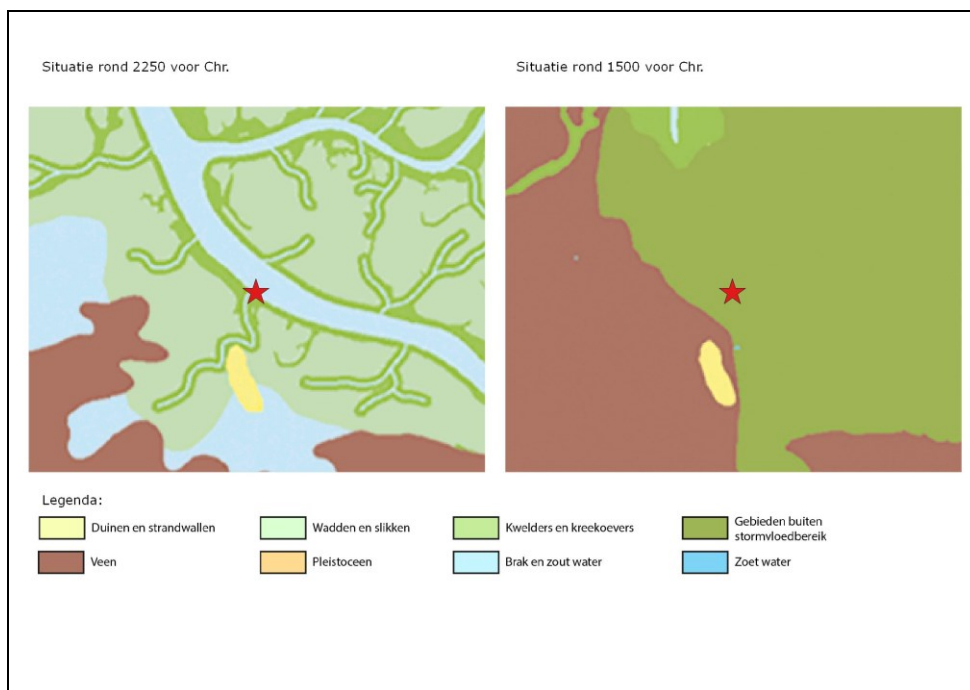
Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de historische kaart van Johannes Dou (1651- 1654) is binnen het plangebied geen bebouwing zichtbaar. Op de oudste kadastrale minuutkaart van het gebied is eenzelfde situatie zichtbaar. De verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd is laag. Op de locatie van de huidige Bonifatiuschool heeft in het verleden een ander schoolgebouw gestaan. Dit gebouw is in de jaren 80 van de vorige eeuw gesloopt waarna vervolgens de huidige bebouwing is gerealiseerd. Het ten oosten gelegen trapveld is niet eerder bebouwd geweest.

4. Archeologische en geologische bronnen

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Op geen van de bruikbare bodemkaarten is de bodem binnen het plangebied gekarteerd, dit in verband met aanwezige bebouwing.

Het plangebied bevindt zich op een grote getijdengeul die via het Zeegat van Bergen West-Friesland binnendrong. In het Neolithicum was deze getijdengeul nog actief (afb. 5, linker plaatje). Ten zuiden van het plangebied is een aftakking van de geul aanwezig. Tussen 1800 en 1700 voor Chr. vond in dit wijd vertakte krek- en kommensysteem een grote omslag plaats, mogelijk als gevolg van een stormvloed. In een groot deel van West-Friesland ontstaat een kweldergebied waarbij het sediment hoog opslibt. Wanneer het evenwicht rond 1700 voor Chr. weer is hersteld blijft in westelijk West-Friesland een kleine opening in de kust bestaan. Het plangebied ligt nu op de rand van een hoog opgeslibd kweldergebied dat buiten het stormvloedbereik ligt (afb. 5 rechter plaatjes). Dit landschap verzoet in hoog tempo en is in de Midden Bronstijd vrijwel geheel bewoonbaar. Door stagnatie van de afvoer van water naar zee ontstaan in de loop van de Midden Bronstijd meren, waar later ook

veen gaat groeien. Rond 900 voor Chr. is het bewoonbare areaal in West-Friesland flink afgenomen en is bewoning alleen op de hoger liggende delen nog mogelijk.⁴

Afbeelding 5. Globale ligging plangebied (rode ster) op paleogeografische situatie rond 2250 en 1500 voor Chr. (bron: Van Zijverden 2017).

In de buurt van het plangebied is een aantal onderzoeken uitgevoerd (afb. 6).

In de jaren '80 is door RAAP een veldkartering (en booronderzoek) uitgevoerd in De Gouw (Archisnummer 2078114100).⁵ In een straal van 500m om het plangebied zijn verschillende oppervlaktevondsten gedaan. Het gaat om aardewerk uit de Late Middeleeuwen (oa. Steengoed, Paffrath, Pingsdorf, kogelpot aardewerk en grijsbakkend aardewerk) maar ook om handgevormd materiaal uit de Bronstijd. Daarnaast werd er ook moderner materiaal uit de Nieuwe Tijd gevonden.

Het tweede betreft een proefsleuvenonderzoek uit 1989 naar een nederzetting uit de Vroege Bronstijd, ca. 500m ten westen van het plangebied die werd aangetroffen bij het voorgenoemd onderzoek (Archis-zaaknummer 2019243100, AMK-monumentnummer 5854; paars op afb. 4b). Tijdens het onderzoek zijn resten van een nederzetting uit de Vroege Bronstijd aangetroffen. Rondom de nederzetting is waarschijnlijk een akkercomplex aanwezig. De bewoningslaag is op 65 tot 145 cm minus maaiveld aangetroffen.⁶ Mogelijk zijn binnen het plangebied ook sporen en/of vondsten aanwezig die in verband kunnen worden gebracht met de nederzetting. Het terrein is van zeer hoge archeologische waarde.

Ten zuidwesten van het plangebied is in 2007-2008 door RAAP archeologisch adviesbureau een begeleiding uitgevoerd (Archis-zaaknummer 2153177100). In die periode zijn verschillende waterwegen in de omgeving verbreed en uitgebreid. Tijdens de begeleiding zijn ook de sloten ten westen van de kerk verbreed. Hierbij zijn geen sporen waargenomen.⁷

Ten zuiden van het plangebied heeft ARC (Archaeological Research & Consultancy) in 2011 een inventariserend booronderzoek door middel van boringen uitgevoerd (Archis-zaaknummer

⁴ Van Zijverden 2017.

⁵ Manning & van der Gaauw 1987.

⁶ Van Heeringen & Theunissen 2001, 221-226.

⁷ Molenaar 2009.

2318174100) voor de Spanbroekerweg 106 -108 te Spanbroek, gemeente Opmeer. Uit het karterende onderzoek is gebleken dat de onderzoekslocatie op een getij-inversierug ligt, waarop leek- en woudeerdgronden gevormd zijn. Op het grootste gedeelte van de onderzoekslocatie is de bodem echter tot in de wadafzettingen vergraven (tussen 50 en 120 cm -mv). Hierdoor zijn de intacte bodemprofielen slechts fragmentarisch op de onderzoekslocatie aanwezig. Slechts in drie boringen in het noordoosten van de onderzoekslocatie is onder de humeuze bovenlaag een donkergrijze laag aangetroffen die verband zou kunnen houden met de cultuurlaag uit de Bronstijd. Er zijn echter geen archeologische indicatoren in deze laag aangetroffen die de ouderdom van de donkergrijze laag kunnen bevestigen. Daarnaast is deze laag slechts fragmentarisch aanwezig.⁸ Hieruit werd geconcludeerd dat er ter plaatse van het onderzoek geen intact Bronstijdlandschap is aangetroffen.

Aan de Spanbroekerweg 23, tevens ten zuidwesten van het plangebied, heeft Archeologie West-Friesland een archeologische opgraving uitgevoerd in 2016 (AWF nummer 439, Archis-zaaknummer 4013641100). Hierbij zijn sporen uit de Late Middeleeuwen en de resten van een stolpboerderij uit de Nieuwe Tijd aangetroffen.⁹

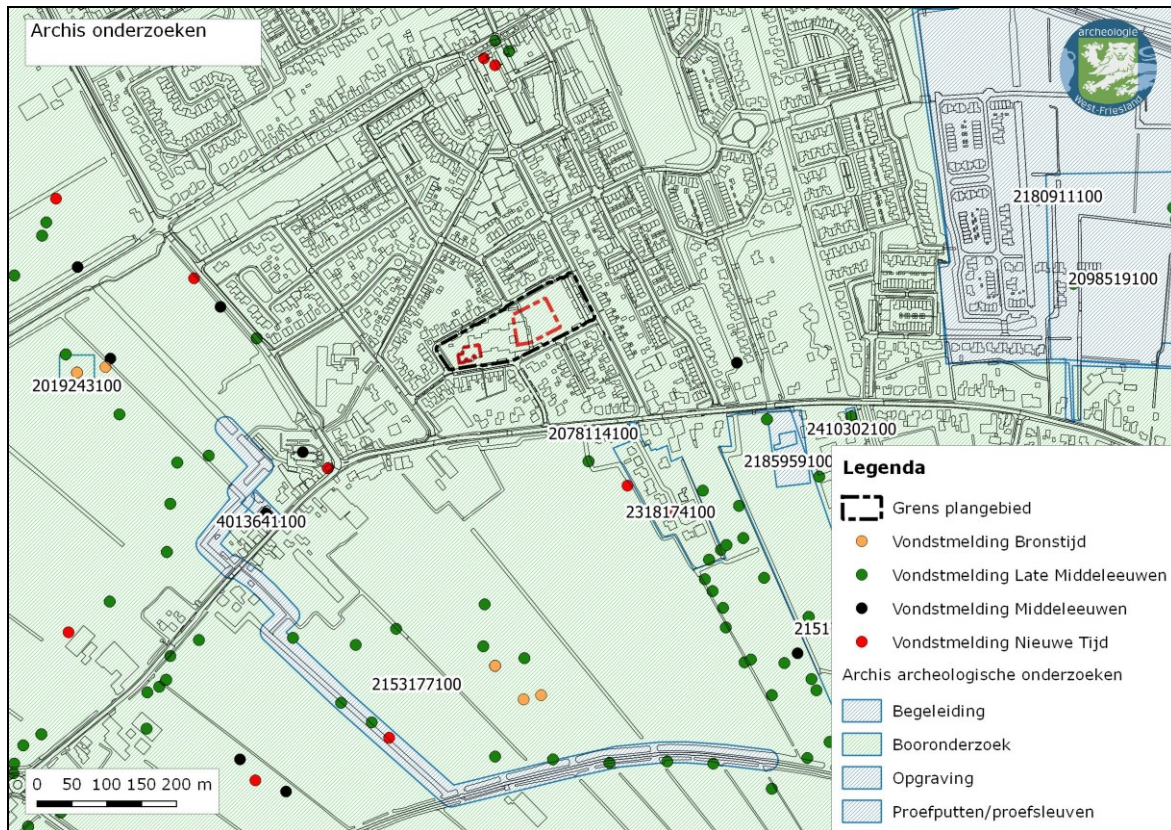
In het landelijk systeem Archis staan veel losse vondstmeldingen geregistreerd in de omgeving van het plangebied. Het betreft hier voornamelijk losse vondsten uit de Nieuwe Tijd en Late Middeleeuwen zoals keramiek en bouwkeramiek. Ca. 500m ten zuiden van het plangebied zijn een aantal stukken keramiek uit de Bronstijd gevonden (zaaknr; 2732676100, 2078114100). Ca. 500m ten westen van het plangebied zijn ook vondsten uit de Bronstijd gevonden. Het betreft hier keramiek en vuursteen uit de Vroege Bronstijd (zaaknr; 2019243100). De meeste oppervlaktevondsten zijn aangetroffen tijdens de Aanvullende Archeologische Inventarisatie in het Ruilverkavelingsgebied de Gouw.¹⁰

Op het AHN3 is een duidelijk hoogteverschil te zien tussen het oostelijke deel van het plangebied en de directe omgeving. Dit hoogteverschil kan er op duiden dat er hier geen (of in mindere mate) ophoging of vergraving heeft plaatsgevonden en dat het mogelijk minder geroerd is dan de omgeving (afb. 7).

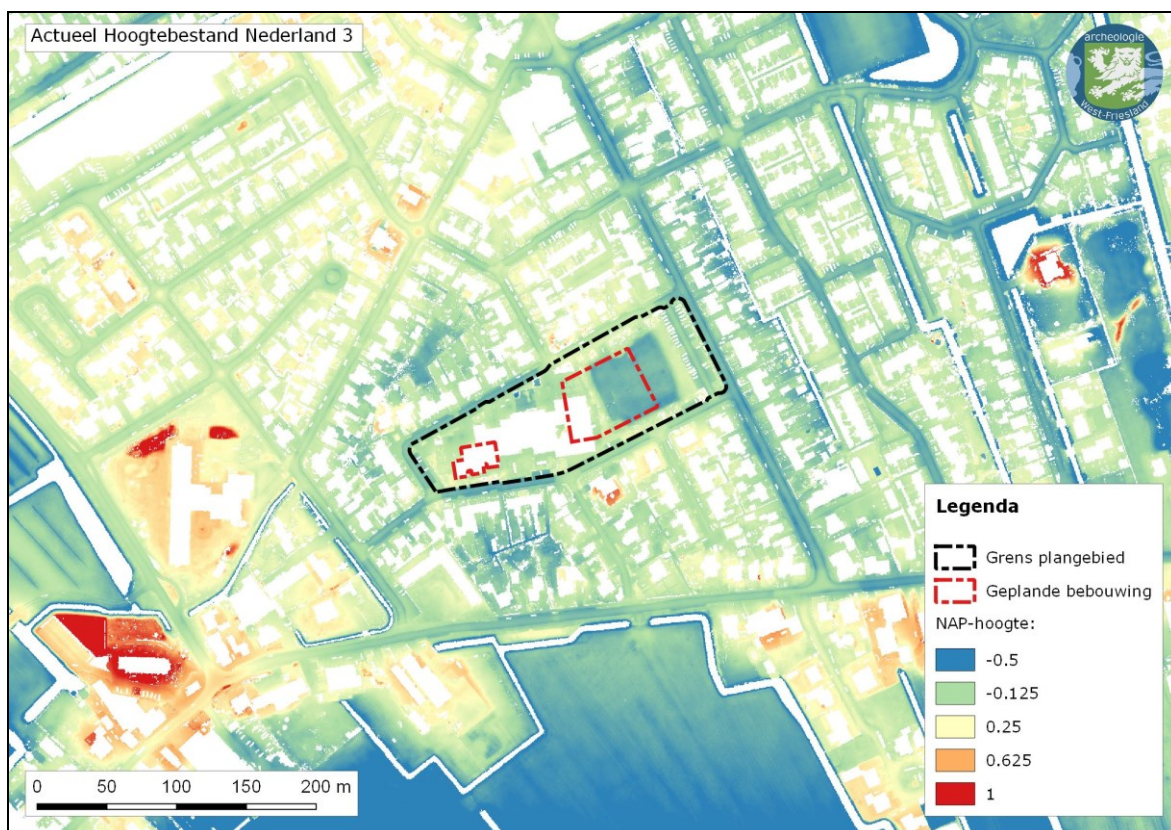
⁸ Verboom-Jansen 2011, 8.

⁹ Duijn, Gerritsen & Schrickx 2019.

¹⁰ Manning & van der Gaauw 1987.

Afbeelding 6. Een overzicht van de in Archis geregistreerde onderzoeken en vondstmeldingen in de omgeving van het plangebied.

Afbeelding 7. Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 (www.ahn.nl).

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de historisch-geografische ontwikkeling geldt een lage archeologische verwachting voor de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Tegelijkertijd betekent dit dat eventuele Prehistorische sporen goed bewaard zijn gebleven.

Op basis van de paleografische reconstructie van het gebied is zichtbaar dat bewoning in de Bronstijd hier goed mogelijk was. De hier aanwezige getijdengeul was in het Neolithicum nog actief, waardoor bewoning uit deze periode niet mogelijk was. De aangetroffen Bronstijd nederzettingen in de buurt bevestigen dat bewoning hier mogelijk was. Voor het hele plangebied geldt een hoge archeologische verwachting voor de Bronstijd.

In het westelijke (bebouwde deel) van het plangebied is de kans op een intact bronstijdniveau klein. De hoge verwachting is hier naar beneden bijgesteld.

Voor het deel van het plangebied met bestemming Groen is de hoge verwachting nog wel van kracht.

5. Conclusie

Het staat in de planning om het perceel aan de Veldstralaan 4 opnieuw in te richten en hier een Kind Centrum te realiseren. Binnen het plangebied geldt een middelhoge verwachting voor de Prehistorie. Hier is een archeologische vrijstellingsgrens van 2.500 m² aan verbonden. Tevens ligt in het oosten van het plangebied een zone waar mogelijk weinig verstoring van de bodem heeft opgetreden. Hier geldt een vrijstellingsgrens van 500 m² en een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Beide grenzen zullen door de voorgenomen ingrepen worden overschreden.

Binnen het plangebied geldt op basis van historisch kaartmateriaal een lage verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

6. Advies

Op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge archeologische verwachting is een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven. Geadviseerd wordt om het proefsleuvenonderzoek te richten op het oostelijk gelegen deel van het plangebied waar een vrijstellingsgrens van 500m² op de beleidskaart is opgenomen. Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd. In bovenstaande QuickScan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de gespecificeerde verwachting uit de QuickScan te hanteren.

Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer om verdere gegevens over de bouwplannen te verstrekken zodra deze beschikbaar zijn en **overleg** te plegen om verdere stappen door te nemen (C. Soonius, 06-25272867 / c.soonius@hoorn.nl).

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Duijn, D.M. & S. Gerritsen & C.P. Schrickx, 2019. Met oud hout gebouwd. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek op het perceel Spanbroekerweg 23 in Spanbroek, gemeente Opmeer. *West-Friese Archeologische Rapporten 129*, Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Gemeente Opmeer, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad in 2012).

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West- Friesland en de Kop van Noord-Holland. *Nederlandse Archeologische Rapporten* 21. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Leeuwen, J. van & C.M. Soonius, 2018. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Opmeer 2018. *West-Friese Archeologische Notities (WAN)* 36. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Manning, R.A.G.F.M. & P.G. van der Gaauw, 1987. De Gouw. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering. *RAAP-Rapport 10*, Stichting RAAP, Amsterdam.

Molenaar, S., 2009, Landinrichting De Gouw, bestek Sijbekarspel-Wadway, gemeenten Opmeer en Medemblik; en archeologische begeleiding (protocol opgraven). *RAAP-RAPPORT 1888*, RAAP Archeologisch Adviesbureau BV, Weesp.

Rho, 2017. Gemeente Opmeer. Bestemmingsplan Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek 2017 (vastgesteld 21-12-2017). NL.IMRO.0432.BPHHOS2017-VA01 (www.ruimtelijkeplannen.nl).

Schuijtemaker, B.G.J., 2021. *Bonifatiuslocatie te Spanbroek stedenbouwkundige verkenning oprichten IKC Opmeer – Spanbroek*. Buro Reikwijdte stedenbouw en planologie, 15 juni 2021, Andijk.

Verboom – Jansen, M., 2011. Een karterend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Spanbroekerweg te Spanbroek (NH). *ARC-rapporten 2011-22*, ARC bv, Geldermalsen.